

Eindnota pilootproject economische werven Bosforum

30 september 2020

Belgische Houtconfederatie

Koningsstraat 163

1210 Brussel

1. Inhoudstafel

1.	Inhoudstafel	2
2.	Inleiding.....	3
3.	Bevoorradingproblematiek	6
3.1	Opwaardering brandhoutstammen	10
4.	Houtmeester	11
4.1	Bevraging bedrijven	11
4.2	Werkvergaderingen stuurgroep	12
5.	Innovatieve toepassingen	23
6.	Standpunten Erkenningregeling privébos	26
	Bijlage A.....	29

2. Inleiding

2.1 Belang van houtproductie en houtgebruik in Vlaanderen

In de toekomstvisie van het Bosforum werden 11 werven gedefinieerd. 2 daarvan hadden betrekking op de economische functie van bos. Dit ging om werf 4: het inzetten op het versterken van de band tussen regionale houtproductie uit Vlaamse bossen en het verwerken hiervan in de regionale markt, al dan niet met behulp van een facilitator ('Houtmeester'); en werf 10: het ontwikkelen van een beleid gericht op het versterken van de houtproductie, met oog voor zowel ecologische voorwaarden, als bezorgdheden van exploitanten, als draagvlak bij het grote publiek.

Samen met de werf 'Bos en Gezondheid' werd voor het uitvoeren van deze werven als eerste financiering gezocht. Het Bosforum is er namelijk sterk van overtuigd dat het maatschappelijk belang van houtproductie en houtgebruik niet te verwaarlozen is, omwille van de volgende redenen:

- 1) Het kappen van bomen en het gebruik van hout zorgt mee voor het voortbestaan van onze bossen

Door bossen duurzaam te exploiteren, rekening houdend met de diverse ecosystemendiensten, krijgen ze een marktwaarde door vermarkting van hoofdzakelijk hout. Deze marktwaarde doet de beheerkost (voor bijvoorbeeld biodiversiteit en recreatie) dalen en betaalt deze in veel gevallen zelfs terug. Indien deze functie wegvalt, omdat de houtverwerkende sector deze rol niet meer mag of kan vervullen, zullen bossen de samenleving veel meer gaan kosten en kan hun voortbestaan nog sterker onder druk komen te staan. Bossen worden bovendien extra kwetsbaar indien zij louter gefinancierd worden met subsidies, omdat dit dan onderhevig is aan politieke keuzes.

Het is dus niet alleen zo dat de houtkolom bos nodig heeft, ook het bos heeft de houtkolom nodig! Meer nog, indien hout afdoende naar waarde geschat wordt, kan dit zelfs bijdragen tot bosuitbreiding, zoals het geval was voor de dennenbossen in de Kempen in functie van de mijnbouw en de grote eikenbossen in Frankrijk voor de uitbouw van de Franse vloot ten tijde van Napoleon.

- 2) Houtkap blijft noodzakelijk voor het realiseren van verschillende ecosystemendiensten

Bijvoorbeeld: bomen kappen zorgt voor dynamiek in het boscysteem, waardoor er meer plaats en opportuniteiten komen voor verschillende soorten. Dit komt de biodiversiteit ten goede. Bossen in Vlaanderen waarin niet gekapt wordt, zouden uiteindelijk grotendeels evolueren naar een donker, stil beukenbos. De verschillende bostypes die Vlaanderen rijk is, zijn mede te danken aan een verscheidenheid aan beheersingrepen, waarvan houtkap de belangrijkste is. Samen met klimaatverandering, is de dalende biodiversiteit een van de uitdagingen van onze tijd. Houtkap kan hier zijn steentje toe bijdragen.

Kortom: door onze bossen oordeelkundig te beheren, creëren we biodiverse bossen die hout produceren voor de lokale bio-economie, maar daarnaast ook nog tal van andere ecosystemendiensten verlenen, niet in het minst in het kader van onze strijd tegen de klimaatverandering.

- 3) Hout is een koolstofsink

Hout dat in langlevende materiaaltoepassingen gebruikt wordt, legt koolstof vast. 1 m³ gezaagde den slaat zo al gemakkelijk meer dan 970 kg CO₂ op, wat overeenkomt met de uitstoot van een middenklasse auto die 6500km aflegt! Voor loofhoutsoorten zoals eik en beuk, ligt dit getal nog veel hoger (eik: 1303 kg CO₂/m³, beuk: 1285 kg CO₂/m³).

Uiteraard zal ook dit hout ooit eens opnieuw ontbinden tot o.a. CO₂. Hout is geen definitieve opslag van CO₂. Indien er netto echter meer hout gebruikt wordt (t.o.v. bijvoorbeeld een referentiejaar) wordt er wel meer CO₂ gestockeerd.

4) Hout vermijdt extra CO₂ uitstoot als alternatieve grondstof voor de bouw, chemie, ...

Bouwen met staal en beton stoot een niet te verwaarlozen fractie van de wereldwijde CO₂ uit. De cementindustrie alleen al zou verantwoordelijk zijn voor 8% van de totale jaarlijkse CO₂ uitstoot. Dit cijfer kan sterk dalen door meer te bouwen met hout, ook al omdat hout veel meer isolerend is en dus minder indirecte CO₂-uitstoot genereert door een lagere verwarmingsbehoefte. Hetzelfde geldt bijvoorbeeld voor de petrochemie, waarbij de raffinage gebeurt op basis van hout en biomassa i.p.v. olie.

Zelfs als dit hout op het einde van zijn levenscyclus weggroet of opgestookt wordt, is het nog altijd CO₂-neutraal, wat niet kan gezegd worden van beton of staal.

5) Hout kan een lokale grondstof zijn voor een lokale economie

Tijdens de coronacrisis is duidelijk geworden dat lange afvoer -en aanvoer lijnen zeer kwetsbaar zijn. Door de crisis kwamen zowel de internationale import als de export zwaar onder druk te staan, wat tot gevolg had dat veel bedrijven ofwel hun goederen niet meer kwijtgeraakten, ofwel niet afdoende bevoorraad geraakten. Hierom besluiten dat onze economie zich volledig op zichzelf moet terugplooiën is een brug te ver, maar het heeft wel duidelijk gemaakt dat een te grote afhankelijkheid van internationale afname en toelevering ook niet aangewezen is.

Omdat hout sowieso een lokaal gegroeide grondstof is met regionale toepassingen, kan de houtsector hier een voorbeeldrol in spelen. Los van prijsoverwegingen, lijkt het onlogisch om het Vlaams gegroeide hout dat ook hier zijn hoogwaardige toepassingen kent, niet hier te gebruiken. Vandaag de dag komt meer dan 90% van het hout dat in Vlaanderen gebruikt wordt van elders. Zou het niet logisch zijn om meer in ons eigen hout te voorzien? M.a.w. waarom produceert Vlaanderen niet zelf meer hout, des te meer omdat dit echt wel kan samengaan met meer biodiversiteit en een beter klimaat? In een context van een wereldmarkt zijn hiervoor echter wel ondersteunende regelingen nodig op macroniveau.

2.2 Opstart Pilootproject

Vanuit deze overwegingen, en inspeland op problematieken die al sinds jaar en dag in de sector gelden, werd met steun van het ANB een pilootproject opgestart met de volgende doelstellingen:

- 1) Het in kaart brengen van de bevoorradingsproblematiek van regionale zagerijen en eerste houtverwerkers, alsook het voorstellen van oplossingen hiervoor. Voorzien resultaat: Concrete voorstellen van maatregelen om minimum aanbod voor lokale zagerijen te garanderen.
  - a. Hiermee gelinkt het op zoek gaan naar maatregelen om kwalitatieve stammen uit het brandhoutcircuit te redden (betere cascadering). Voorzien resultaat: Plan van aanpak om kwalitatieve stammen uit het brandhoutcircuit te redden en te gebruiken in meer waardevolle toepassingen.
- 2) Het idee van een facilitator voor Vlaamse houtstromen ('Houtmeester') uitwerken. Voorzien resultaat: Concrete uitwerking van mogelijke scenario's voor de Vlaamse Houtmeester: Vorm, werkgebied en financiering.
- 3) Een lijst opmaken van (al dan niet te verwachten) innovatieve toepassingen voor hout in de Vlaamse markt, met geschatte volumes, sortimenten, en de reeds aanwezige verwerkers hiervan in de markt. Voorzien resultaat: Overzicht van potentieel nieuwe, innovatieve manieren van het gebruik van hout uit Vlaamse bossen.
- 4) Standpunten bundelen over de invoering van de erkenningsregeling voor bosexploitatie in privébos (naar analogie met de bestaande regeling in openbaar bos). Voorzien resultaat: Synthesedocument van standpunten van zowel bosexploitanten als -eigenaars en -beheerders omtrent dit thema.

De oorspronkelijke termijn liep van december 2019 tot eind juni 2020. Omwille van Covid-19 is dit verlengd geweest tot eind september 2020.

Het bleek al snel dat de hierboven vermelde doelstellingen zeer complexe materie betrof, waardoor de projectdoelstellingen in de loop van het project meermaals zijn bijgesteld in overleg met de stuurgroep. In wat volgt zal per initiële doelstelling het doorlopen traject besproken worden, met vermelding van de bijgestuurde doelstellingen, de redenen voor bijsturing, alsook de resultaten hiervan.

3. Bevoorradingproblematiek

Om een zicht te krijgen op de bevoorradingproblematiek, zijn er 21 bosexploitanten/rondhouthandelaars en 8 zagerijen (2 naaldhout, 2 populier, 4 eiken/beuken) bezocht en geïnterviewd.

Men dient in het achterhoofd te houden dat de meeste bevragingen in december 2019 en januari 2020 gebeurd zijn. Dit was vóór de Covid-19-crisis. Alhoewel deze crisis, zoals in alle sectoren, een grote impact heeft, leert meer recente (minder uitgebreide) bevraging en courant contact ons dat de mechanismes zoals hieronder geschetst grotendeels onveranderd blijven.

Initiële probleemstelling

Zagerijen geraken hoe langer hoe minder aan stamhout omdat rondhouthandelaars betere prijzen krijgen op de internationale markt. Bovendien kunnen ze hoe langer hoe minder concurreren met de import van ruw gezaagd hout uit Oost-Europa. Dit is een spijtige zaak voor de lokale houtverwerking, het klimaat en de onzekerheid inzake de duurzame herkomst van het hout uit Oost-Europa.

Situatieschets

De grootste rondhoutverwerkers in Vlaanderen verwerken hoofdzakelijk naaldhout uit regionale bossen (t.t.z. België, Nederland, Duitsland of Noord-Frankrijk) en werken dus al redelijk lokaal. De prijzen van naaldhout op de wereldmarkt zijn dan ook niet van dien aard dat massale export hiervoor de normale gang van zaken is. Soms wordt dit regionale hout wel voor een groot stuk aangevuld met import van (loofhout)stammen (berk) uit de Baltische staten. Naaldhoutzagerijen die op zulke manier al enkel met regionaal hout werken, zijn soms vragende partij voor een label 'lokaal hout', vermits zij al volledig lokaal werken en dit dus welgekomen promotie zou zijn.

Naaldhoutverwerkers lijken zich aangaande hun bevoorrading echter veel meer zorgen te maken over het dalende aanbod van regionaal naaldhout door veranderend bos- en natuurbeheer dan over de prijzen op de wereldmarkt. Zij zijn bovendien bezorgd dat investeringen in grote machines door naaldhoutexploitanten niet afbetaald gaan geraken. Volgens hen houdt de tendens naar meer (kwaliteits)loofhout ook geen rekening met het dalend aantal kappers en arbeiders die nog manueel in het bos (willen) werken, alsook het groter risico voor ongevallen bij manuele exploitatie dan bij machinale. Voor loofhoutexploitatie blijven deze mensen echter wel noodzakelijk. De vraag is dan wie de gewenste beheerwerken in de toekomst nog zal kunnen uitvoeren en tegen welke prijs.

Voor loofhout (exclusief populier) ligt de markt volledig anders. Ten eerste krijgen rondhouthandelaars hiervoor (veel) meer op de wereldmarkt dan in Vlaanderen. Ten tweede is het verwerkte volume loofhout in Vlaanderen een stuk lager dan het volume naaldhout, en wordt er per verwerker een veel kleinere hoeveelheid verwerkt. Dit versterkt de tendens om te exporteren, omdat het minder moeite kost om met enkele grote (internationale) afnemers te werken, dan met verschillende kleine afnemers. Uiteindelijk is dit een vicieuze cirkel. Minder lokaal beschikbaar hout, leidt tot minder verwerkers, leidt tot minder mogelijkheden om lokaal af te zetten, leidt tot meer export, leidt tot minder lokaal beschikbaar hout, leidt tot minder verwerkers, etc.

De opmerking die we dikwijls krijgen van (grote) bosexploitanten hieromtrent is dat we beter onze pijlen op iets anders zouden richten, omdat het toch maar over zulke kleine, zelfs marginale hoeveelheden gaat. Tussen de lijnen door kunnen we hierbij lezen dat het dus buitenproportioneel veel moeite zou kosten om een zeer beperkte sector van de reeds vaststaande ondergang te redden...

Populier is dan weer nog een ander verhaal. Hiervoor zijn zagerijen zowel bezorgd om het dalende areaal aan populierbomen (zoals bij naaldhout), als om de massale export (zoals bij het andere

loofhout), als om de goedkope import van bijv. palettenhout. Populierzagerijen hebben dus niet enkel een probleem aan de bevoorradingszijde, maar ook aan de afzetzijde.

Bosexploitanten én zagerijen zien het over het algemeen sowieso niet zitten om de markt gericht te gaan beïnvloeden zodat het hout meer hier zou blijven. Vooral bij de zagerijen heerst er een vorm van gelatenheid. Zij zien dit als een evolutie waar weinig aan te veranderen is, omdat het onmogelijk lijkt om iets rechtvaardigs en simpel te doen in een internationale context. Veel zagerijen zijn namelijk afhankelijk van hun leveranciers (rondhouthandelaars) en willen deze nog bestaande vertrouwensrelaties behouden. Ze vrezen dat maatregelen om het hout meer hier te houden vooral rondhouthandelaars zou pijn doen, en dat deze laatsten hiervoor dan de schuld zouden geven aan de zagerijen omdat zij hier vragende partij voor waren... Kortom, hoewel het al jaren bergaf gaat, lijken zagerijen zich te schikken in de harde hand van de internationale markt, die hen op termijn ook nog eens meer rechtvaardig lijkt dan gerichte, bewuste interventie... Er lijkt zo wat fatalisme te heersen. Het moet hier wel gezegd dat de loofhoutprijzen eind 2019 gestabiliseerd zijn en de export minder aantrok, waardoor zagerijen toch weer iets beter konden meedingen op de houtmarkt. Om die reden kwam het project misschien net op het verkeerde moment...

Sommige zagerijen zijn wel nog steeds voorstander van het (al dan niet beperkt) onderhands verkopen van hout op stam, al dan niet via een raamcontract voor verschillende jaren. Dit zou een stabielere prijs geven, zowel voor de aanbieder als voor de zagerij. Exploitanten staan hier echter begrijpelijkerwijs niet om te springen. Ook vragen sommigen om met kleinere loten te werken in het loofhout. Dit zou minder aantrekkelijk zijn voor de grote exporteurs. Ook meer uniforme loten, waarin de bulk van het volume slechts 1 houtsoort is, zou de aankoop van loten voor kleine zagerijen vergemakkelijken. Ook dit is echter tegenstrijdig met de belangen van de rondhouthandelaars, die traditioneel instaan voor de verdeling van de houtsoorten. Een positieve trend die soms wel opgemerkt wordt bij zagerijen, is dat er meer en meer vraag is naar het lokale, en de herkomst. Kleine, lokale zagerijen hebben hier dan een nichevoordeel. Het zou goed zijn moesten we hier op een of andere manier (met bijv. een label) op kunnen inpikken. Men moet hierover echter geen illusies koesteren, want uiteindelijk blijft de prijs doorslaggevend.

Bij bosexploitanten (rondhouthandelaars inbegrepen) is een soortgelijk, gelaten verhaal te horen. Hoewel zij wel degelijk de zin inzien van het versterken van de regionale loofhoutmarkt om beter opgewassen te zijn tegen de fluctuaties van de wereldmarkt, zien ze echt niet in hoe dit te doen. Op korte termijn blijft de portemonnee doorslaggevend en maatregelen die de lokale verwerking bevorderen, zouden hierop wel eens een negatief effect kunnen hebben... Niemand is vragende partij voor extra regels.

Het moet ook nog gezegd dat hoewel men inziet dat men op de lange termijn gemeenschappelijke belangen heeft, de kortetermijnconcurrentie doorslaggevend blijft. Hoewel er bijvoorbeeld tussen zagerijen onderling vroeger wel samenwerking was voor optimale verdeling van grotere loten, zou dit vandaag de dag volledig verleden tijd zijn. Men wil wel samenwerken, maar de economische realiteit dwingt hen dikwijls tot het tegengestelde.

Verdere stappen

Initieel was het de bedoeling om na de individuele bevestigingen een workshop te organiseren omtrent de bevoorradingsproblematiek waarbij alle betrokken actoren (exploitanten, zagerijen, bosbeheerders -en eigenaars, ...) hierover samen de koppen bijeen zouden steken en actief naar oplossingen zouden zoeken die gedragen werden door alle aanwezigen.

Echter, omwille van de bovengenoemde redenen konden we moeilijk verwachten dat deze workshop reeds concrete ideeën en/of engagementen zou opleveren. Initieel was het doel echter wel om dan al tot concrete oplossingen te komen. Dit leek ons voorbarig. Een dialoog op gang brengen tussen de verschillende subsectoren die de wederzijdse afhankelijkheid in de verf zet, leek ons een cruciale eerste stap om het denken op sectorniveau op gang te krijgen. Door in deze eerste stap te werken aan het draagvlak en de verstandhouding onderling, hoopten we het fatalisme enigszins te doorbreken en konden we hopelijk in een volgende stap naar concretere oplossingen gaan voor de langere termijn. Het creëren van draagvlak voor meer regionaal (loof)hout en het versterken van de Vlaamse houtmarkt gecombineerd met de wil om hier samen iets aan te doen, blijft essentieel om later tot wederzijds gedragen oplossingen te komen. Het creëren van dit draagvlak en deze wil zagen we dan ook als nieuwe prioriteit van de eerste workshop, meer dan het actief op zoek gaan naar concrete oplossingen.

Workshop 17/02

Deze eerste workshop ging door op 17/02 met als centrale vraag: 'Hoe kunnen we samen de Vlaamse houtmarkt versterken?'. Uiteindelijk waren hierop 45 aanwezigen, met een goede vertegenwoordiging vanuit zowel de bosexploitanten, als de zagerijen, als houthandel, als de bosbeheerders -en eigenaars, als de overheid, als kennisinstellingen.

Als antwoord op de centrale vraag kwamen er 6 prioriteiten naar boven waaraan gewerkt zou moeten worden. Hierover was een grote eensgezindheid. De prioriteiten waren in volgorde van belangrijkheid:

1. Communicatie/promo/marketing (naar groot publiek) over de zin en het maatschappelijk belang van houtproductie en houtgebruik
2. Zelforganisatie/sectorgevoel verbeteren
3. Vlaamse visie op duurzaam gebruik van hout – hout als grondstof – cascadering ontwikkelen en aftoetsen met een breed stakeholderveld
4. 'Productiebossen heruitvinden' in een context van multifunctionaliteit. Hoe focussen op financieel duurzaam bosbeheer?
5. Toekomstgerichte boomsoortenkeuze mogelijk maken, via betere kennisverspreiding, gedegen onderzoek en een beleid dat hier in meegaat
6. Forum/platform om vraag en aanbod beter aan elkaar te koppelen

Bovenop deze concrete output, werd er ook een echt momentum gecreëerd binnen de houtkolom voor verdere samenwerking. Tijdens de workshop zelf zagen de deelnemers hier reeds de waarde van in, cf. 'zelforganisatie/sectorgevoel verbeteren' als prioriteit 2. Hiermee werd de impliciete hoofddoelstelling van de workshop behaald (nl. het fatalisme doorbreken en de wil aanzwengelen om samen werk te maken van de uitdagingen). Met dit momentum en de concrete resultaten ging de stuurgroep dan verder aan de slag.

Conclusie

Het op zoek gaan naar oplossingen voor de bevoorradingproblematiek bracht ons uiteindelijk tot het formuleren van prioriteiten waar de volledige houtkolom baat bij zou hebben. Hoewel er hiermee geen specifieke oplossingen voor de bevoorrading zijn gevonden, is er wel een basis gecreëerd waarop verder gebouwd kan worden voor langetermijnoplossingen en blijvende interne dialoog. Met name zeker over de eerste twee prioriteiten was er grote eensgezindheid. In de paragraaf 'Houtmeester' wordt verder geschetst hoe we met deze 6 prioriteiten verder aan de slag zijn gegaan.

3.1 Opwaardering brandhoutstammen

Initiële probleemstelling

Veel kwaliteitsstammen van minder courante soorten zoals berk, esdoorn, linde, ... zouden bij gebrek aan afnemers en volume per lot als brandhout eindigen. Met het oog op cascadering is dit een weinig wenselijk gegeven.

Stand van zaken

In de realiteit blijkt dit niet echt een probleem te zijn. Handelaars zien wel degelijk de potentiële waarde in van zulke stammen en voorzien soms zelfs opslagplaats op hun terreinen om deze stammen te stockeren tot ze een koper hebben gevonden. Handelaars beseffen zelf dat ze een pak geld kunnen verliezen als ze dit direct tot brandhout verwerken, waarvoor de afzet tegenwoordig trouwens ook bijlange niet meer gegarandeerd is.

Ook terreinbeheerders hebben niet de indruk dat het volume kwaliteitshout dat in kachels verdwijnt, groot is. In het geval dat er in een brandhoutlot toch een beperkt aandeel stammen zit dat zou kunnen gebruikt worden voor een hogere toepassing, is het probleem dat het volume van dit 'kwaliteitshout' niet voldoende groot is om dit op een rendabele manier afzonderlijk te laten afvoeren. Dit zou enkel kunnen werken als er een soort van regionale 'ophaalservice' wordt georganiseerd waarbij dergelijke stammen gegroepeerd worden opgehaald. De vrees is echter dat zelfs dan de rendabiliteit negatief blijft wat maakt dat zo'n 'ophaalservice' dan gesubsidieerd zou moeten worden.

4. Houtmeester

4.1 Bevraging bedrijven

In eerste instantie werden dezelfde bosexploitanten en zagerijen bevraged over de zin en onzin van het invoeren van een facilitator voor Vlaamse houtstromen, en over de facetten waar mee rekening moet gehouden worden bij een eventuele invoering hiervan.

Initiële probleemstelling

Dikwijls wordt hout niet op de meest hoogwaardige manier gevaloriseerd, of weten bouseigenaars -en beheerders dikwijls niet waar hun hout het best naartoe gaat. Om dit te verbeteren, werd binnen het Bosforum het idee van een Houtmeester geopperd. Dit zou een persoon of organisatie worden die een zeer goed zicht heeft op het huidige en toekomstige aanbod van hout in Vlaanderen en die tegelijkertijd een zeer goed overzicht heeft van de Vlaamse houtverwerkende industrie. De rol van deze Houtmeester zou dan het koppelen zijn van het Vlaamse houtaanbod aan eerste en tweede verwerking voor een zo hoogwaardig mogelijke, lokale toepassing.

Stand van zaken

De bezochte bedrijven (exploitanten en zagerijen) zien een extra sturende factor m.b.t. de houtstromen unaniem niet zitten. Men wil zeker niet dat deze persoon of organisatie een sturende rol in de markt zou hebben en invloed zou uitoefenen op de richting van houtstromen. De markt moet hier de neutrale scheidsrechter in blijven. Rondhouthandelaars zien hier bovendien hun positie bedreigd, omdat zij traditioneel de houtverdelers bij uitstek zijn.

Wat men wel ziet zitten is bijvoorbeeld een database waarin houtverwerkers opgelijst staan, en die dan kan geconsulteerd worden door houtaanbieders (zie ook prioriteit 6 platform vraag/aanbod workshop 17/02!).

Een Houtmeester zou ook een rol als facilitator kunnen opnemen opdat de verschillende partijen met elkaar opnieuw frequent in dialoog gaan over obstakels, bezorgdheden, ... Wederzijds begrip kan zeer nuttig blijken voor het onderhouden en hernieuwen van vertrouwensrelaties die essentieel zijn voor een meer regionale houteconomie. Het is echter absoluut noodzakelijk dat deze Houtmeester onafhankelijk en onpartijdig blijft, en nooit een sturende rol inneemt (door bijv. actief verwerkers met beheerders te koppelen). In de praktijk lijkt dit een dunne lijn.

4.2 Werkvergaderingen stuurgroep

Wetende dat een sturende rol voor een Houtmeester niet aangewezen is, maar er wel andere mogelijkheden en noden geïdentificeerd werden tijdens de workshop en de bedrijfsbezoeken, ging de stuurgroep verder aan de slag met de uitkomst van de workshop op 17/02. Meer concreet vatten we dit als volgt op:

1) Uitwerken Houtmeester Prioriteit 1 + 2 + 6 (en een beetje 3)		1. Communicatie/promo/marketing (naar groot publiek) 2. Zelforganisatie/sectorgevoel verbeteren 6. Forum/platform om vraag en aanbod beter aan elkaar te koppelen
2) Uitwerken visietekst Prioriteit 3 + 4 + 5		3. Vlaamse visie op duurzaam gebruik van hout – hout als grondstof – cascadering 4. 'Productiebossen heruitvinden' 5. Toekomstgerichte boomsoortenkeuze

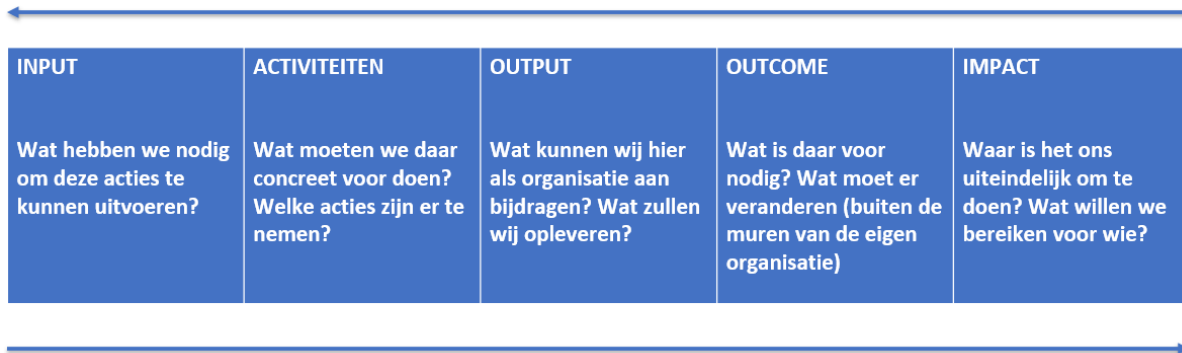
Met het verder uitwerken van het idee van de Houtmeester konden we werk maken van prioriteit 1, 2 en 6, omdat dit min of meer beantwoordde aan het ruwe idee dat we omtrent de rol van de Houtmeester reeds hadden, en waar de sector zelf dus ook in de workshop en de individuele bedrijfsbezoeken reeds ideeën voor had gegeven. Met het uitwerken van een omvattende, breed gedragen visie voor de Vlaamse houtmarkt konden we dan prioriteiten 3, 4 en 5 verder ontwikkelen.

We besloten om eerst en vooral te focussen op het concreter uitwerken van de Houtmeester a.d.h.v. een aantal werkvergaderingen binnen de stuurgroep. Tegelijkertijd zouden deze regelmatige vergaderingen op zich impliciet al bijdragen aan het ontwikkelen van een format in dewelke de verschillende stakeholders binnen de houtkolom frequent met elkaar in contact en overleg konden gaan. Hiermee werd de basis die eerder door het Bosforum gelegd werd en uitgebreid werd op de workshop van 17/02 verder verstevigd, en werd er op deze manier al een antwoord gegeven op de expliciete vraag voor meer onderlinge samenwerking. Het besef kwam snel dat deze meer intense samenwerking nu mogelijk gemaakt werd door de subsidie voor dit project die toegekend werd aan de Belgische Houtconfederatie, maar dat dit zonder subsidie of extra mankracht zeer moeilijk zou zijn om dit te onderhouden. Vandaar dat een cruciale rol van de Houtmeester ook zou moeten zijn om dit soort gesprekken te blijven organiseren.

Het idee was dat dan in een latere fase de ontwikkeling van de visie zou komen. Het bleek echter zeer moeilijk om de rol van de Houtmeester helder af te lijnen zonder duidelijk te hebben waar we met z'n allen met de houtmarkt naartoe willen, zodat we duidelijker voor ogen hadden vanuit welke rol hij/zij hieraan zou kunnen bijdragen. Hiertoe ontwikkelden we toch eerst een visie, m.b.v. de impact chain - methode.

Impact Chain

Hieronder wordt schematisch voorgesteld hoe de impact chain methode werkt voor het bepalen van een visie. Voor het bepalen van de visie worden de vragen van rechts naar links in het schema gesteld en beantwoord (bovenste pijl, top-down). Voor het uitvoeren van de visie wordt het schema van links naar rechts opnieuw doorlopen en worden de antwoorden op de vragen in de praktijk gebracht (onderste pijl, bottom-up).

De stuurgroep kon zich eensgezind achter de volgende ‘impacts’ scharen:

IMPACT: wat willen we graag bereiken?

Een breed-maatschappelijke meerwaarde:

- Meer (betaalbaar!) bos dat zorgt voor het duurzaam leveren van veel en gevarieerde **ecosysteemdiensten**
- Een groter aandeel van hout in de bouw, chemie, energie, ... als duurzame grondstof in de strijd tegen **klimaatverandering**

Om dit mogelijk te maken, zijn de volgende impacts nodig:

- Een herwaardering van de **economische functie van bos** binnen duurzaam multifunctioneel bosbeheer
- Een breed maatschappelijk en politiek **draagvlak** voor de economische functie van bos en het gebruik van hout als duurzame grondstof
- Een **gezonde sector** die op een duurzame manier kan bijdragen aan deze maatschappelijke impact.

De stuurgroep kon zich ook eensgezind achter de volgende 'outcomes' scharen:

OUTCOME: wat is er nodig om de vermelde impacts te realiseren (en dit breder dan waar de eigen sector of organisatie noodzakelijkerwijs iets aan kan doen)?

Herwaardering economische functie van bos (aanbodzijde):

- Een Vlaams beleid dat de economische functie van bos stimuleert (ANB, EWI, ...), met billijke subsidiëring (zie outputs voor meer concreet)
- Een beleid dat de mogelijkheid stimuleert om de economische functie van bos in sommige percelen voorrang te geven op andere functies
- Het streven naar economisch zelfbedruipende bossen
- Toekomstgerichte boomsoortenkeuze faciliteren i.f.v. gezonde bossen (vb. visie op exoten, ...)

Breed maatschappelijk draagvlak (vraagzijde):

- Brede erkenning van de waarde van de grondstof hout (in context van klimaatverandering en hernieuwbaarheid) en desgevallende ondersteuning voor houtvoorziening –en gebruik (zie outputs voor concretere ideeën)
- Meer, beter en langduriger gebruik van hout als grondstof
- Minder weerstand tegen duurzame houtkap
- Meer efficiënte kennisverspreiding rond houtgebruik en duurzaam bosbeheer

Een economisch stabiele sector:

- Hogere zelfvoorzieningsgraad voor hout in Vlaanderen
- Meer lokale verankering en minder afhankelijkheid van globale economische fluctuaties, rekening houdend met de internationale realiteit
- Betere koppeling van vraag en aanbod van hout op regionaal niveau (meer lokale houtketens, rekening houdend met de internationale realiteit)
- Betere kennis en realisatie van cascadering
- Opnieuw meer lokale verwerkers
- Een sterkere samenwerking binnen de sector/houtkolom
- Een betere afstemming en dialoog binnen de sector en met de overheid

De stuurgroep kon zich ook achter de volgende 'outputs' scharen, hoewel deze verre van volledig zijn:

OUTPUT : wat kunnen wij hier zelf aan bijdragen?

Herwaardering economische functie van bos (aanbodzijde):

- Heldere visie opmaken die omschrijft waarom de economische functie van bos belangrijk is
- Vanuit overheid ondersteuning bekomen van nieuwe aanplanten die ook productief klimaatrobuust zijn
- Niet-beheerde bossen onder beheer brengen (d.m.v. bijv. uitbreiding areaal bosgroepen)
- Er mee voor zorgen dat het statuut van exoten als productiesoort (cultuur-populier) herzien wordt

Breed maatschappelijk draagvlak (vraagzijde):

- Communicatie, promo en marketing naar het grote publiek organiseren (zoals Particulieren bereiken met info over houtbouw,...)
- Inspelen op gevoeligheden rond milieu bij grote publiek (koolstofopslag, water, ...)
- Samen met universiteiten aantonen dat hout wel degelijk een duurzame grondstof is in vergelijking met andere grondstoffen

Een economisch stabiele sector:

- Wetenschappelijk onderzoek faciliteren naar klimaatrobuuste soorten
- Instrumenten ontwikkelen om vraag en aanbod regionaal, in Vlaanderen, beter op elkaar af te stemmen (vb databank, platform vraag/aanbod)
- Speciale investeringsbank voor houtverwerkende bedrijven (want zeer kapitaalintensief) ontwikkelen mbv overheid
- Vakspecifieke kennis onderhouden en aanbieden voor zagerijen (dmv specifieke opleidingen)
- Kleine zagerijen ondersteunen ovv hun lokaal karakter (oa mbv overheid)
- Zelforganisatie/samenwerking/sectorgevoel verbeteren

Voor een tekstvorm van deze impactchain (visietekst), zie bijlage A.

Takenpakket Houtmeester

Proces

Hoewel deze 'outputs' verre van volledig waren, is het ook in deze lijst al belangrijk prioriteiten te stellen. Over de absolute prioriteiten was de stuurgroep het eens: 1) iets doen aan het draagvlak voor houtproductie en houtgebruik en 2) de samenwerking en het sectorgevoel verbeteren en gaande houden. De andere prioriteiten waren moeilijker te bepalen, en het bleek dat hoe concreter we hierin gingen, de meningen verder uiteen begonnen te lopen.

Dit was met name zeker het geval wanneer we vanuit deze outputs naar een specifiek, concreet takenpakket van een Houtmeester probeerden toe te werken (cf. de volgende stap in de impact chain 'activities'). De redenen hiervoor zijn uiteenlopend en waren vooral te situeren in bezorgdheid rond een al dan niet impliciete belofte om mee te werken aan financiering wanneer de ideeën concreter worden, bezorgdheid rond belangenvermenging, en onwennigheid rond toenadering in een sector waarin samenwerking mogelijk maar niet vanzelfsprekend is.

Bovendien is het niet evident om het gesprek te voeren dat eigenlijk al door de Houtmeester zou moeten gevoerd worden (voor de toenadering, en het creëren van vertrouwen tussen de partners). Er is dus eigenlijk al een rol van Houtmeester nodig om tot een concreet takenpakket voor een Houtmeester te komen...

Toch was er wel sterk de vraag vanuit de stuurgroep om echt wel naar een concretere case te gaan, omdat alleen dan hiermee de boer op gegaan kan worden voor financiering etc. Ook dit is echter niet evident omdat een overkoepelende rol van Houtmeester moet inspelen op de actualiteit en zoals eerder gezegd eerst en vooral het gesprek moet voeren met de verschillende partners over de prioriteiten. Er lijkt dus een beginvertrouwen nodig om een Houtmeester het veld in te sturen die nog geen al te concreet omlijst takenpakket heeft, maar om dit vertrouwen te verwezenlijken moet er eerst nog meer toenadering gezocht worden (waarvoor een Houtmeester nodig is die dit kan faciliteren...). Dit is een patstelling die we hopen te doorbreken met een overleg op topniveau (zie verder).

Wat ligt er concreet op tafel?

Vermits er wel eensgezindheid is over de 2 absolute prioriteiten (draagvlak en meer samenwerking), gaan we hier reeds dieper op in wat we hieronder verstaan:

- 1) Draagvlakcreatie via participatietraject (niet gewoon communicatiecampagne!)

De stuurgroep vindt het absoluut noodzakelijk om het maatschappelijk debat rond houtproductie en houtgebruik in Vlaanderen op gang te krijgen. De indruk is momenteel dat dit óf vanzelfsprekend gevonden wordt (en er dus niet bij stil gestaan wordt) óf het belang ervan voor het voortbestaan van onze bossen niet ingezien wordt óf dat men de voeling met bosbeheer verloren is. Omwille van het niet evidente, maar urgente maatschappelijk belang van hout in een context van klimaatverandering, biodiversiteit, circulariteit, ... dient deze dialoog op korte termijn van de grond te komen. Het voeren van deze dialoog in combinatie met respectvol luisteren, zou al een eerste stap moeten zijn in het creëren van meer draagvlak voor houtproductie en houtgebruik in Vlaanderen.

Concreet ziet de stuurgroep het momenteel als volgt wat er moet gebeuren:

Stap 1: deze eindnota wordt gedragen door de volledige stuurgroep en kan als dusdanig vanuit de houtkolom voorgelegd worden aan andere stakeholders om de dialoog te starten (vooral dan o.b.v. de impact chain en de noden die wij percipiëren). Deze andere stakeholders zijn in eerste instantie

FSC, PEFC, BBL, Natuurpunt, WWF en departement economie (EWI), die in een eerste stap bilateraal gecontacteerd worden. Er wordt hiervoor ook een iets toegankelijker samenvatting gemaakt.

Stap 2: nadat het water een eerste keer verkend is, hebben we beter zicht op waar er overlap is en waar niet. Er wordt hierover intern binnen de houtkolom afgestemd om te zien in hoeverre dit afwijkt van de eigen visie en waar er al dan niet water bij de wijn kan gedaan worden.

Stap 3: indien we denken dat er voldoende overlap is om een gemeenschappelijke visie met dit breder stakeholderveld op te stellen, nemen we terug bilateraal contact op met de bedoeling een charter (engagementsverklaring) op te maken voor de economische functie van bos in Vlaanderen en het daarmee gelinkte lokale houtgebruik.

Stap 4: met dit charter wordt er gezamenlijk naar (het) kabinet(ten) gegaan om de rol van hout in onze bossen, huizen, ... duidelijk onder de aandacht te brengen, in de hoop dat ook de Vlaamse Regering het charter mee onderschrijft en enkele verbintenissen aangaat (zoals bijvoorbeeld ondersteuning voor een eventuele Houtmeester, een grotere focus op het gebruik van regionaal hout in overheidsopdrachten, ...).

Stap 5: of de ministers nu ondertekenen of niet, dit charter wordt hoe dan ook met brede duiding voorgesteld aan een breed publiek.

Dit traject wordt idealiter doorlopen in nauwe samenwerking met een procesbegeleider die ervaring heeft met participatietrajecten. Dit soort proces is bovendien iets helemaal anders dan een reguliere communicatie/promo/marketingcampagne en lijkt in deze veel meer aangewezen, omdat er reeds heel wat reguliere campagnes door verschillende partners ondernomen zijn of nog lopende zijn, maar we toch nog steeds dit gebrek aan draagvlak ondervinden. Dit is dus een extra, 'nieuwe' bron die we hiermee aanboren en kan een goede aanvulling zijn voor de bestaande initiatieven.

2) Meer interne samenwerking binnen de houtkolom/meer sectorgevoel

Door de stuurgroep én de bredere houtkolom tijdens de workshop op 17/02 werd de noodzaak aangehaald om de banden tussen de verschillende stakeholders, maar ook tussen de bedrijven in de sector blijvend aan te halen en te versterken. Dit is nodig om enerzijds het onderling gevoel van samenwerking aan een groter project van houtvoorziening in Vlaanderen te versterken, maar anderzijds ook om onderlinge spanningen glad te strijken, samen naar oplossingen te zoeken en gemakkelijker samenwerkingsverbanden op te kunnen zetten.

Concreet kan dit bereikt worden door de gesprekken zoals ze nu op regelmatige basis binnen de stuurgroep gevoerd zijn, verder te zetten, alsook door regelmatige bijeenkomsten voor de grotere houtkolom te organiseren waarop sectorrelevante thema's besproken worden (zoals bijv. de steeds stringenter ecologische voorwaarden bij bosexploitatie) en naar oplossingen gezocht wordt. Dit project heeft voor deze werkwijze reeds een aanzet gegeven.

Door het verderzetten van de gesprekken zoals ze nu gevoerd zijn binnen de stuurgroep, kan er uiteindelijk ook verder gewerkt worden aan het bepalen van bijkomende prioritaire acties, die al dan niet in het takenpakket van een Houtmeester kunnen komen.

!Belangrijk aandachtspunt:

Vooraleer er concreter ingegaan wordt op pistes voor organisatiestructuur, financiering, etc. dient er nog vermeld te worden dat **het het belangrijkste is dat de bovenstaande prioriteiten gerealiseerd worden, of er nu een Houtmeester komt of niet**. Het onderstaande zijn dan ook mogelijke manieren en middelen om deze prioriteiten te realiseren. Gemakkelijkheidshalve hebben we dit allemaal voorlopig gekaderd onder de term 'Houtmeester', maar dit kan ook louter gezien worden als ideeën die de bovenstaande prioriteiten uitvoerbaar zouden kunnen maken.

Opties organisatiestructuur Houtmeester

Binnen de stuurgroep hebben we de ideeën gebundeld voor organisatiestructuur van een eventuele Houtmeester, met oplijsting van voor- en nadelen. Alhoewel er uit deze oplijsting wel een bepaalde optie als meest verkieselijk naar boven zou kunnen komen, is dit niet expliciet besproken geweest binnen de stuurgroep. De stuurgroep binnen dit project blijkt namelijk niet de juiste samenstelling van mensen te zijn om hierover beslissingen te nemen.

Optie 1: nieuwe organisatie oprichten

Bijvoorbeeld een vzw met een raad van bestuur bestaande uit vertegenwoordigers uit de brede houtkolom (of nog breder).

Voordelen:

- Deze organisatie zou puur i.f.v. de doelstellingen kunnen ontworpen worden
- Neutraal, of alleszins niet gekleurd imago is via deze weg zeer haalbaar

Nadelen:

- Er moet vanaf nul begonnen worden (netwerk, kennis)
- Waarschijnlijk kleine organisatie, dus de mens(en) in deze organisatie zouden indrukwekkende duizendpoten moeten zijn (zowel administratief als inhoudelijk)
- Er komt administratief werk bij (niet alleen inhoudelijk), waardoor het rendement lager zou uitvallen
- Er komen extra logistieke kosten bij
- De vraag kan gesteld worden hoe 'nieuw' zulk een organisatie zou zijn met een brede vertegenwoordiging uit de houtkolom...

Optie 2: Bosforum formaliseren in een organisatie (bvb. in vzw)

Voordelen:

- Als koepelorganisatie heeft het Bosforum reeds een goede vertegenwoordiging vanuit alle deelsectoren, wat de neutraliteit en onafhankelijkheid van een Houtmeester ten goede zou komen
- Communicatief sterk, neutraler, het belang van de houtsector zou hiermee direct in een breder plaatje gezet worden. Duidelijke boodschap dat het niet enkel gaat om puur belangenverdediging van de houtsector, maar dat we wel degelijk vertrekken vanuit een maatschappelijke bezorgdheid.
- Er is brede inhoudelijke en strategische expertise aanwezig waarop de Houtmeester zou kunnen terugvallen.

Nadelen:

- Er is nog een verschil tussen het Bosforum formaliseren en het aanwerven van een Houtmeester binnen het Bosforum. Dat zijn 2 stappen, en hout is slechts 1 van de doelstellingen van het Bosforum. In het Bosforum zitten ook leden die niet direct met hout te maken hebben. Bovendien staan niet alle leden te springen voor een formalisering.
- Er zou minder direct contact zijn met leden uit de houtkolom.
- Het Bosforum bestaat uit vrijwilligers. Gaan zij de nodige ondersteuning kunnen bieden?
- Bij een formalisering komen er administratieve taken bij
- Er zou in dit geval structurele financiering moeten komen voor het volledige Bosforum, dat breder gaat dan de Houtmeester alleen. Als we dit niet doen, en exclusief focussen op hout

en een Houtmeester, zou het Bosforum ook weer snel gearpkeerd kunnen worden als een kliekje 'boskappers'.

Optie 3: de Belgische Houtconfederatie werft aan

In dit geval zou de Houtconfederatie puur dienen als administratief, juridisch vehikel. In principe zou dit dus ook een andere organisatie kunnen zijn. Hiervoor werd bijvoorbeeld ook Natuurinvest genoemd.

Voordelen:

- Praktisch de meest haalbare piste
- Duidelijke economische link met de bedrijven

Nadelen:

- Wat met gevoeligheden tussen bestaande organisaties?
- Te nauwe link met 1 stakeholder

Welke optie er uiteindelijk ook gekozen wordt, het blijft van cruciaal belang dat de Houtmeester een neutraal imago kan uitdragen en kan spreken vanuit maatschappelijk belang. Hierom is inhoudelijke ondersteuning vanuit de brede houtkolom (of zelfs breder) absoluut noodzakelijk. Een concrete suggestie om dit te verwezenlijken zou bijvoorbeeld een 3 maandelijks roulatie van werkplek kunnen zijn. Hoe dit in te vullen is in de Corona-context is natuurlijk nog een andere vraag.

Criteria voor een goede financiering

Binnen de stuurgroep hebben we ook bekeken aan welke criteria een sluitende financiering van een Houtmeester moet voldoen. Er was over het volgende overeenstemming:

- De meerwaarde van een Houtmeester (return on investment) is zeer moeilijk te kwantificeren omdat deze zich situeert in het breed maatschappelijke
- Opbrengsten uit houtverkopen kunnen bijdragen (vrijwillig)
- Bedrijven uit de houtkolom kunnen bijdragen (vrijwillig)
- Andere publieke en private organisaties uit de houtkolom (federaties, overheid, etc) dragen uiteindelijk bij volgens eigen financiële capaciteit
- Projectsubsidies kunnen helpen in de financiering, maar mogen geen deel gaan uitmaken van de structurele financiering op termijn

Sommigen zijn van mening dat financiering uiteindelijk uit verschillende bronnen moet komen, rekening houdend met de verschillende belanghebbenden met als doel ook neutraliteit in financiering. Als 1 organisatie bijvoorbeeld veel meer financiert dan een andere, kan de onpartijdigheid van de Houtmeester in twijfel getrokken worden. Die onpartijdigheid is op termijn van cruciaal belang voor het in de verf zetten van het maatschappelijk belang van hout.

Anderen vinden dan weer dat een volledige financiering door de overheid aangewezen is, omdat het het realiseren van een breed maatschappelijke meerwaarde betreft. Dit zou volgens deze laatste niet meer dan fair zijn t.o.v. andere sectoren, zoals landbouw en natuur (PDPO en Europese middelen, structurele overheidsfinanciering), waarin dit wel al sinds jaar en dag gebeurt. Herhaaldelijk is wel al gezegd dat volledige financiering vanuit de overheid moeilijk zal zijn, maar dat een afbouwscenario wel mogelijk zou kunnen zijn, waarbij de overheid in de beginfase het gros voor haar rekening neemt en dit over een termijn van enkele jaren vervangen wordt door andere inkomsten (naar analogie met bijvoorbeeld opzetten van vzw Agrobeheercentrum, nu vzw boeren natuur Vlaanderen).

Inschatting budgettering Houtmeester

Het onderstaande is een ruwe inschatting van wat 1 VTE zou kosten, o.b.v. dit pilootproject, en er van uitgaande dat de focus in eerste instantie zou liggen op draagvlakcreatie en samenwerking binnen de sector bevorderen. Dit is dus zonder eventuele bijkomende opstart -en administratiekosten voor het eventueel oprichten en draaiende houden van een nieuwe organisatie. Hiermee is ook niet gezegd dat een Houtmeester slechts 1 VTE zou uitmaken. Hiermee is ook niet gezegd dat er 1 VTE nodig is om de eerder genoemde prioriteiten te realiseren, of er nu een Houtmeester komt of niet.

		Budget (euro, excl. BTW)
Verplaatsingskosten		8000
Grafisch vormgever/Communicatie		5000
Vergaderingen en workshops		
	Zalen	1000
	Moderatoren	6000
	Catering	2000
	Algemeen	1000
Loonkost		
	1 VTE	80 000
Logistieke kosten		6000
TOTAAL		109 000

Verdere stappen Houtmeester

Zoals uit het bovenstaande blijkt, is er al heel wat voorbereidend werk verzet voor het samenbrengen van de sector (o.a. visievorming) en het eventueel in het leven roepen van een Houtmeester. De vraag die nu gesteld moet worden is in hoeverre deze functie nodig is voor het realiseren van de bovengenoemde prioriteiten en welke mogelijkheden er hiervoor zijn. Er zijn al heel wat gesprekken gevoerd, o.a. tijdens deze stuurgroepvergaderingen en ook bilateraal, en dit bleek niet voldoende te zijn om een doorbraak te forceren. Hierom zijn we ons de vraag beginnen stellen of het niet zinvol zou zijn om de gesprekken naar een hoger niveau te tillen, bij mensen die al dan niet een 'go' kunnen geven om verder te bouwen op de zaken waarover er eensgezindheid is en al dan niet uit te klaren waarover nog geen eensgezindheid is en of dit wel degelijk struikelblokken vormen. Dit topeverleg zou plaatsvinden na afloop van dit project, en zou geïnitieerd worden door het Bosforum. De mensen die op dit topeverleg aanwezig zouden moeten zijn, staan hieronder opgelijst:

ANB: Marleen Evenepoel

Fedustria: Filip De Jaeger

Belgische Houtconfederatie: François De Meersman, Marc Goossens (bosexploitatie), Mr. Buntinx (zagerijen)

Bosforum: Jan Seynaeve, Bert De Somviele

Private boseigenaars: Landelijk Vlaanderen Jurgen Tack

Bosgroepen: Hans Scheirlinck? Jan Spaas?

Papiersector: Thomas Davreux

Biomassa interdepartementale werkgroep bio-economie: Dirk Van Gijsegem

EWI: Dries Maes

Conclusie Houtmeester

Hoewel er nog geen concreet voorstel op tafel ligt voor een formele functie van Houtmeester, zijn er wel al heel wat scenario's afgetoetst en is er al een duidelijker beeld wat realistisch is en wat niet. Ook ligt er een duidelijke visie op tafel met een duidelijk beeld waar de betrokken partners naartoe willen met de houtmarkt.

Ook is er duidelijke eensgezindheid over de op korte termijn uit te voeren prioriteiten: draagvlakcreatie en betere samenwerking binnen de sector. Echter de stuurgroep was niet de juiste combinatie van mensen om hiervoor concrete verdere stappen af te kloppen (zoals het al dan niet formeel in het leven roepen van een Houtmeester die deze prioriteiten op zich kan nemen, of alleszins voorzien van middelen/mensen/structuren om bovenstaande prioriteiten uit te voeren). Hierom zal er een topeverleg georganiseerd worden waarbinnen dit wel kan, en waar kan beslist worden hoe er verder gegaan wordt met o.a. draagvlakcreatie en betere samenwerking. **Hierbij blijft het het belangrijkste dat de prioriteiten waarover eensgezindheid is, uitgevoerd worden, of dit nu onder de noemer van 'Houtmeester' gebeurt, of niet.**

5. Innovatieve toepassingen

De originele beoogde output van deze projectdoelstelling bestond erin om een lijst op te maken van al dan niet te verwachten innovatieve toepassingen voor hout in de Vlaamse markt, met geschatte volumes, sortimenten en de reeds aanwezige verwerkers in de markt. Hieronder wordt een (niet-exhaustief) overzicht gegeven van enkele van deze innovatieve toepassingen. Het bleek moeilijk voor de bevrageden (zoals universiteiten en bedrijven) om voor veel van deze oplossingen een eenduidig beeld te schetsen van de geschatte benodigde volumes in de toekomst, alsook meer algemeen welke impact dit zou hebben op de houtmarkt. Het blijft in de meeste gevallen bij speculatie.

Alternatieve valorisatie van laagwaardig hout

De brandhoutmarkt heeft het de laatste jaren bijzonder moeilijk in Vlaanderen, omwille van de fijnstofuitstoot die onvolledige verbranding met zich meebrengt. Dit is een moeilijke zaak voor boseigenaars die op zoek moeten naar alternatieve pistes voor hun dunningshout, voor traditionele verwerkers van brandhout en voor houtverwerkende bedrijven die dikwijls hun nevenstromen als brandhout konden vermarkten.

Hieronder staan hierom ter inspiratie de volgende pistes voor alternatieve valorisatie van sortimenten die momenteel en traditioneel brandhout worden:

1) Bioraffinage

Bioraffinage waarbij hoogwaardige chemische producten uit hout en andere biomassa wordt verkregen naar analogie van petrochemische raffinage, staat momenteel nog in de kinderschoenen. Onderzoek naar de technische optimalisatie ervan, alsook rendabiliteitsstudies zijn lopende. De eerste operationele bioraffinage wordt pas verwacht binnen enkele jaren in het meest optimistische scenario en mits medewerking van de industrie.

Voor een raffinage technologie (lignin-first) waar de KULeuven i.s.m. de Universiteit Antwerpen sterk op inzet, is onlangs een rentabiliteitsstudie verschenen¹. Met de huidige marktprijzen zou deze technologie in Vlaanderen rendabel kunnen zijn vanaf een verwerkt volume van 80 kiloton afvalhout type B en 190 à 234 kiloton vers hout (in dit geval specifiek voor brandhoutfracties van berk, den en/of populier). Het is dus aan te nemen dat op basis hiervan in eerste instantie op afvalhout zal gefocust worden door investeerders, vermits het verschil in benodigde hoeveelheden (en dus benodigde turnover) met vers hout substantieel is.

Als we op de studie binnen eco2eco voortgaan over het volume van de houtstromen in Vlaanderen ($\pm 330\,000\text{ m}^3$ brandhout, blijft een zeer ruwe schatting) en we nemen gemiddeld 1 ton/m^3 , zou het installeren van een bioraffinagefabriek in Vlaanderen die draait op vers hout een enorm effect hebben op de vraag binnen de brandhoutmarkt. Dit zou positief kunnen uitdraaien voor boseigenaars, exploitanten en zagerijen, maar kan de bestaande markt en koppelingen met andere sortimenten ook danig verstoren.

2) PVC uit hout door Ineos

Momenteel gebruikt Ineos UPM naphta (uit 'crude tall oil') toegeleverd door UPM Biofuels (uit een Finse bioraffinaderij die gekoppeld is met een pulpfabriek) om biobased PVC te maken. Crude tall oil is namelijk een restproduct uit pulpproductie van voornamelijk naaldhout. Deze productie gebeurt momenteel in Ineos Keulen, Duitsland.

---

¹ Zie: <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0959652620320692>

Hoewel Ineos blijkbaar niet direct een doelstelling heeft om regionaal te bevoorraden, staan ze wel open om hun productie uit te breiden op basis van bevoorrading uit de nabijliggende regio's. Hierbij dient in het achterhoofd gehouden worden dat zij zelf niet instaan voor de productie en opzuivering van bio naphta, en dat hiervoor dus ook eerst moet gezocht worden naar regionale partnerschappen (bijvoorbeeld met pulp en/of papierfabrieken) die voor deze naphta productie kunnen instaan.

De benodigde minimum volumes werden voorlopig niet vrijgegeven.

- 3) De evolutie naar warmtenetten die gestookt worden door middelgrote verwarmingsinstallaties, zoals ook voorgesteld in de Green Deal Huishoudelijke Verwarming.

Probleem hierbij is dat geïmporteerde chips nog altijd goedkoper zijn dan ze hier te maken. Dus een engagement van bijv. overheden om lokale chips af te nemen zou nuttig zijn, ook al zijn ze duurder.

- 4) Norbord Genk heeft een nieuwe investering gedaan voor verwerking van laagwaardige sortimenten tot OSB platen.

Deze investering betreft meer dan 4,5 miljoen euro die ze volledig zelf voor hun rekening nemen en zou opstarten half oktober/begin november 2020.

Deze investering maakt het mogelijk om zeer laagwaardige sortimenten die normaalgezien o.a. als brandhout eindigen ook te verwerken tot OSB. Bepaalde restproducten van zagerijen of andere houtverwerkers zouden zelfs ook kunnen in aanmerking komen. Deze aanvulling zal voor een deel ter vervanging van het normale OSB rondhout zijn en voor een ander deel ter ondersteuning van de jaarlijks stijgende productie volumes (afgelopen jaar 550 000 m³). Zo zou er bij volle capaciteit 70.000 ton laagwaardig hout per jaar verwerkt worden als deel van de mix. Norbord Genk mikt hiervoor op bevoorrading uit regionale bossen, en gebruikt het minder in trek zijn van o.a. de Vlaamse brandhoutmarkt als opportuniteit voor een betere cascadering. Brandhout wordt hierdoor namelijk opgewaardeerd tot het constructiemateriaal OSB.

Norbord zal vooral op zoek gaan naar loofhout (behalve wilg en populier), hoewel naaldhout ook in aanmerking komt. De specifieke specificaties van kromming en diameter zullen pas volledig duidelijk zijn na opstart, wanneer de eerste proeven gedaan zijn. Kromming zal geen probleem vormen, maximale diameter zal waarschijnlijk rond de 70 cm liggen. Het hout moet natuurlijk wel ijzervrij zijn en zonder zand.

Het procedé van deze nieuwe investering werkt globaal als volgt:

- 1) Rondhout stammetjes worden aangevoerd naar Norbord Genk en daar gechipt tot grote brokjes.
- 2) Die brokjes (grote chips) worden daarna bewerkt in een grote messenring waarbij door middelpuntvliedende krachten de brokjes door de messen worden geschaafd tot "flakes".
- 3) Dit product gaat dan samen met de normale "rondhout flakes" de reguliere OSB productie in.

- 5) Vraag/aanbod platform

De ontwikkeling van een vraag/aanbod platform zou zinvol zijn om alternatieve valorisatiekanalen aan het licht te brengen voor sortimenten die traditioneel brandhout worden, alsook voor andere betere cascadering. Een mogelijkheid hierbij is om inspiratie op te doen en eventueel voor samenwerking te gaan met het symbioseplatform van OVAM en VITO. Dit platform probeert namelijk reeds de koppeling van vraag en aanbod in biomassa te faciliteren en betere cascadering te voorzien.

Een risico hierbij is dat hout als hoogwaardige grondstof nog meer zal gezien worden als louter 'restproduct' uit natuurbeheer, door zijn link met OVAM. Dit zou geen goed doen aan het reeds tanende draagvlak voor houtproductie.

Verder is het ook de vraag in hoeverre zulk een platform de bestaande markt en klanten/leveranciers relaties onder druk zal zetten. Om de wenselijkheid van een invoering van zulk een platform in te voeren binnen de houtkolom, wordt er door VITO bekeken of het mogelijk is een workshop te organiseren met bedrijven uit de houtkolom. Hier zal dan het bestaande symbioseplatform gepresenteerd worden, zal er gepeild worden naar kansen, nut, relevantie en bedreigingen voor deze bedrijven, en naar algemene wenselijkheid voor invoering ervan.

6) Cross Laminated Timber (CLT)

De grootste CLT fabrieken bevinden zich momenteel in Oostenrijk en Duitsland, dichtbij een grote staande (vuren)houtvoorraad (Stora Enso, Binderholz, ...). Hierom zijn grote CLT fabrieken in Vlaanderen hoogstwaarschijnlijk niet voor de nabije toekomst.

Nochtans is het productieproces van CLT zeer simpel, en zou het hierom toegankelijk moeten zijn voor ook kleinere bedrijven en zou dit zonder al te veel moeilijkheden ingevoerd kunnen worden in regionale zagerijen.

Het marktpotentieel in een context van klimaatverandering voor CLT lijkt enorm (CO2 opslag in massief hout), ook omdat het een constructiemateriaal is dat zeer goede eigenschappen heeft (stabiel, licht, goedkoop en sterk). CLT staat hierom meer en meer in the picture, met regelmatige prestigeprojecten in bijvoorbeeld hoogbouw (momenteel tot 11 verdiepingen in Vlaanderen).

Betere valorisatie hoogwaardigere sortimenten

1) Gevingerlast hout

De naaldhoutzagerij IDE Woods (vroeger Lefibo) in West-Vlaanderen heeft sinds kort een vingerlaslijn in gebruik. Dit laat toe om kortere stukken zaaghout aan elkaar te 'lassen' tot langere balken en planken, die niet aan sterkte moeten inboeten in vergelijking met niet-gevingerlast hout.

Deze technologie zorgt dus voor een pak minder afval doordat het stukken hout die anders afval zouden zijn kan gebruiken in de vingerlaslijn. Een mooi voorbeeld dus van opwaardering m.b.v. computergestuurd maatwerk.

6. Standpunten Erkenningssystem voor privébos

Initiële probleemstelling: De lijst van erkende kopers/exploitanten is openbaar en ook privébeheerders kunnen bij hun verkopen hier gebruik van maken. Zo beperken de Bosgroepen zich nu reeds bij hun verkopen tot de erkende (en niet-geschorste) kopers/exploitanten. Alleen kunnen ze in geval er zich een conflict voordoet en de exploitant fouten maakt of in gebreke blijft geen klacht indienen bij het erkenningssecretariaat wat tot een sanctie kan leiden voor de betrokken exploitant. Om deze reden wordt bekeken in hoeverre er draagvlak bestaat om de bestaande regeling in openbare bossen uit te breiden naar privébossen.

1. Bosexploitanten en andere houtkopers

De bevroegde exploitanten en verwerkers zijn unaniem geen voorstander van het uitbreiden van de bestaande regeling die geldt voor openbaar bos, naar privébos. De hoofdreden hiervoor is dat ze bepaalde aspecten van de bestaande regeling in openbaar bos al problematisch vinden. Vooral de nu verplichte opleidingen worden als een grote hindernis ervaren. In de eerste plaats blijkt het inhoudelijke van de opleidingen - al dan niet terecht - het grootste struikelblok en daarnaast wordt ook de kostprijs aangehaald.

Enkele concrete opmerkingen die werden gemaakt i.v.m. de inhoud van de opleidingen zijn:

- Lesgevers die minder (te weinig?) terreinervaring lijken te hebben dan de cursisten, waardoor de leerstof dikwijls als 'schools' en onrealistisch voor de praktijk wordt ervaren. Hierbij moet gezegd dat het niet evident is om mensen met soms ettelijke jaren (al dan niet 'correcte') ervaring iets bij te leren.
- Lesgevers die niet altijd over diepgaande kennis over de specificiteit van bosbouw beschikken (aangehaalde voorbeeld: EHBO opleiding).
- Infosessie rond veranderde wetgeving m.b.t. houtverkopen werd aangehaald als relevant en nuttig
- Aanbod blijkt voor sommigen te weinig gevarieerd en relevant / rekening houdend met de regionale spreiding

Om de financiële last voor bedrijven te verminderen voor het volgen van deze opleidingen, zou het zinvol zijn moest de KMO-portefeuille hiervoor in aanmerking komen. Voor bedrijven met hoofdactiviteit die valt onder de NACE-code voor bosbouw is dit onduidelijk. Woodwise zou dit binnenkort uitzoeken.

Als alternatief werd ook voorgesteld om de bedrijven zelf toe te staan de opleidingen intern te organiseren, over een periode van 1 jaar, terwijl de arbeider ook nuttig werk verricht voor het bedrijf. Bedrijven zien dat het sowieso 1 à 2 jaar duurt vooraleer een arbeider zich echt ingewerkt heeft.

Antwoord ANB: de erkende kopers zijn in het EC vertegenwoordigd door 2 vertegenwoordigers (op 5 leden) en zij kunnen dus mee sturen in het opleidingsaanbod. Tot op heden is de aangehaalde kritiek niet tot in het EC geraakt.

Bovendien is er weinig opleidingsaanbod voor bosbouw in het secundair onderwijs. Een contract als jobstudent om kennis te maken met het vak zou nuttig zijn.

Antwoord ANB: Het ganse verhaal van te dure en te lange opleiding is overroepen. Je hebt enerzijds de BOBO-opleidingen in geval van een nieuwe erkenningsaanvraag. Dat is eenmalige opleiding, die kan vermeden worden door het slagen op kennistesten, waardoor vrijstellingen bekomen worden. Anderzijds zijn er vrijstellingen voor werknemers die een bosbouwopleiding genoten hebben in een school of instituut waarvan de opleiding door het EC aanvaard wordt i.p.v. de BOBO. Momenteel is dit

beperkt tot de Waalse opleidingscentra en 1 Vlaamse school, HORTECO. In de nabije toekomst kan dit mogelijk uitbreiden omdat het departement Onderwijs momenteel werkt aan beroepskwalificatiedossiers Houthakker en bestuurder bosexploitiemachines. Woodwize, het opleidingscentrum van de houtsector zit daarbij mee aan tafel en zal die opleidingen zeker gaan uitwerken. Inverde trouwens ook.

Het enige voordeel dat de bevrageden momenteel zien, is dat men kan werken in openbaar bos en zo een concurrentievoordeel heeft. Dit voordeel is echter miniem omdat de meeste 'serieuze' exploitanten toch een erkenning hebben. Als de regeling echter uitgebreid wordt naar privébos, kan het zijn dat anderen toch nog de erkenningsregeling aanvragen en vervalt het concurrentievoordeel nog meer.

Verder kregen we ook de opmerking dat een veld- en bureaucontrole wellicht aan te bevelen zou zijn in aanwezigheid van de exploitant, zoals in Nederland gebruikelijk is, mits herziening van de opleidingen. Dit laatste blijft dus wel prioritair.

Samengevat is er momenteel dus weinig animo onder bosexploitanten voor de uitbreiding van de erkenningsregeling. Een eerste stap lijkt dus te zijn om de verzuchtingen van de sector over de huidige regeling aan te pakken (voornamelijk wat de opleidingen betreft) en daarna te kijken of een uitbreiding naar privébos wenselijk is. Men is dus geen vragende partij maar er is wel bereidheid om erover rond tafel te zitten.

2. Bosgroepen

Bosgroep Limburg is vragende partij voor een uitbreiding, maar begrijpt dat de opleidingen mogelijks relevanter kunnen gemaakt worden.

Koepel Vlaamse Bosgroepen ziet alleen het nut in van een uitbreiding als de regeling een betere garantie biedt voor kwaliteit. Dit is nu ook niet het geval in openbaar bos, omdat de erkenning nu vnl. wordt ingetrokken bij het niet volgen van opleidingen of het verwaarlozen van administratie, en minder bij het afleveren van slecht werk.

Antwoord ANB: Dat is niet helemaal waar. Indien een slechte exploitatie door de regiobeheerder aan het EC gemeld wordt leidt dit in 90% van de gevallen tot een sanctie. Het EC kan echter niet autonoom in actie komen. Een melding/klacht moet steeds aan de basis liggen van het opstarten van een procedure

3. Socofor

Socofor is geen voorstander van een uitbreiding, omdat zij werken met hun bekende exploitanten. Dit netwerk willen ze in alle vrijheid kunnen blijven gebruiken. Een erkenningsregeling legt daar mogelijks beperkingen op.

4. Landelijk Vlaanderen

Landelijk Vlaanderen heeft geen probleem met een erkenningsregeling wanneer deze wordt ingezet als een kwaliteitslabel. Wel zou het een probleem zijn wanneer de vrije keuze voor een bosexploitant (door de private eigenaar) in het gedrang zou komen. Dit zou immers snel een effect hebben op de exploitatiekost.

Antwoord ANB: Het zou inderdaad geen goed signaal zijn als we aan de privé-boseigenaars de erkenningsregeling willen opleggen bij decreet/BVR. Het enige wat moet gebeuren is dat als de privébeheerder vrijwillig de erkenningsregeling wil toepassen hij toegang krijgt tot de klachtenprocedure.

5. Landmax/Erkenningssecretariaat

Wanneer een Bosgroep of privé-eigenaar de clause in de houtcatalogus opneemt dat de exploitant en exploitatiewerken aan de erkenningsregeling moeten voldoen, zou dit ook zo afdwingbaar moeten worden. Dat is nu niet het geval. Privé-eigenaars die deze voorwaarde echter niet opnemen, moeten echter vrijgesteld blijven van de erkenningsregeling.

Conclusie

De bevraging naar een mogelijke uitbreiding van de erkenningsregeling heeft geleid tot een aantal, al dan niet terecht, opmerkingen bij de werking van de huidige erkenningsregeling in openbaar bos. De laatste jaren is er echter al heel wat gebeurd om o.a. de kwaliteit van de opleidingen te verbeteren en wordt daar nog altijd werk van gemaakt. Dit kan in overleg met de bedrijven zelf alleen maar verder aangemoedigd worden.

Daarnaast is het duidelijk dat er geen draagvlak is voor de uitbreiding naar een verplichte erkenningsregeling in privé-bos maar eventueel wel voor een uitbreiding naar een facultatieve erkenningsregeling.

Hiervoor is een overleg tussen het erkenningssecretariaat, ANB, Bosgroepen, Landelijk Vlaanderen en de Belgische Houtconfederatie aangewezen waarin de ieders bezorgdheden besproken en onduidelijkheden opgehelderd worden. Het is het meest logische dat de vragende partij voor de invoering van deze regeling in privébos (bosgroepen, m.n. Bosgroep Limburg) hiervoor het initiatief neemt.

Bijlage A

Visie Houtproductie en -gebruik in Vlaanderen Houtkolom

Hout uit onze regionale bossen is maatschappelijk bijzonder belangrijk, omwille van de volgende redenen:

- 1) Hout houdt onze bossen betaalbaar en zorgt mee voor het voortbestaan van onze bossen, die ons bijzonder veel ecosysteemdiensten leveren
- 2) Hout is als regionale, hernieuwbare grondstof hét paradepaardje van een circulaire, lokale, klimaatvriendelijke bio-economie

Hierom vinden wij het belangrijk dat:

- 1) De houtproductiefunctie in bos -en natuurbeheer afdoende gewaardeerd wordt door beleidsmakers, terreinbeheerders en het breed publiek
- 2) Het gebruik van (regionaal) hout veel meer gewaardeerd wordt als klimaatvriendelijke, hernieuwbare grondstof door beleidsmakers, bouwsector en het breed publiek

Om dit te verwezenlijken dienen de volgende voorwaarden vervuld te worden:

- 1) Op vlak van de herwaardering van de houtproductiefunctie
  - a. Vlaams beleid dat de houtproductie stimuleert (natuur en bos, departement economie, ...) gekoppeld aan een billijke subsidiëring voor houtproductie
  - b. Vlaams beleid stimuleert de mogelijkheid om de economische functie van bos in sommige percelen voorrang te geven op andere functies
  - c. Vlaams beleid en terreinbeheerders streven naar economisch zelfbedruipende bossen
  - d. Toekomstgerichte boomsoortenkeuzes i.f.v. klimaatbestendige, gezonde bossen worden gestimuleerd
- 2) Op vlak van het ontwikkelen van een breed maatschappelijk draagvlak voor houtproductie - en gebruik
  - a. Brede erkenning van de waarde van de grondstof hout in een context van klimaatverandering en hernieuwbaarheid (door breed publiek, maar ook door bouwheren, architecten en beleid)
  - b. Billijke ondersteuning voor het voorzien van regionaal hout en het lokaal gebruiken van dit hout
  - c. Minder weerstand tegen houtkap
  - d. Meer, beter en langduriger gebruik van hout als grondstof
  - e. Meer efficiënte kennisverspreiding rond houtgebruik en duurzaam bosbeheer
- 3) Op vlak van het garanderen van een economisch stabiele houtsector, die de bovenstaande maatschappelijke diensten kan blijven voorzien:
  - a. Vlaams beleid streeft naar een hogere zelfvoorzieningsgraad voor hout in Vlaanderen, m.b.v. o.a. billijke stimulansen voor de sector

- b. Samenwerking in de sector zelf en met het beleid voor meer lokale verankering en minder afhankelijkheid van globale economische fluctuaties, rekening houdend met de internationale realiteit
- c. Betere koppeling van vraag en aanbod op regionaal niveau
- d. Betere kennis en realisatie van cascadering
- e. Stimulansen voor meer regionale houtverwerking in Vlaanderen (bijv. via een speciale klimaats-investeringsbank voor de houtsector)
- f. ...

Als sector dragen wij hier zelf al toe bij door:

- 1) Een heldere visie te ontwikkelen en communiceren over het maatschappelijk belang van de economische functie van bos en houtgebruik, en dit ter discussie voor te leggen aan een breed stakeholderveld (m.b.v. o.a. deze visie)
- 2) Niet-beheerde bossen onder beheer te brengen
- 3) Kennis over duurzaam bosbeheer, houtproductie en het houtgebruik verspreiden naar overheden, de bouwsector en het breed publiek op een zo laagdrempelig mogelijke manier, met respect voor de bestaande gevoeligheden en bezorgdheden
- 4) I.s.m. wetenschappers aantonen dat hout wel degelijk een duurzame grondstof is in vergelijking met andere grondstoffen
- 5) De samenwerking in de sector zelf te verbeteren (ook tussen private en publieke partners) voor vlotter en kwalitatiever bosbeheer, alsook betere regionale cascadering door bijeenkomsten te organiseren voor de ganse houtkolom over sectorrelevante thema's
- 6) ...

Als sector kunnen wij hier nog meer toe bijdragen door:

- 1) Vakspecifieke kennis voor lokale verwerkers te onderhouden en aan te bieden
- 2) Instrumenten te ontwikkelen die helpen vraag en aanbod beter op elkaar af te stemmen
- 3) Voorstellen formuleren voor uitbreiding statuut 'tijdelijk bos'
- 4) Bos -en houtbeurs te organiseren
- 5) Cijfermateriaal te vergaren over de huidige houtstromen in Vlaanderen
- 6) Nieuwe businessmodellen te ontwikkelen voor betaalbaar multifunctioneel bosbeheer (bijv. o.b.v. vergoedingen koolstofopslag, wateropslag, waterzuivering, ...)
- 7) Op projectbasis initiatieven ondernemen voor meer lokale houtketens i.s.m. bestaande bedrijven
- 8) ...